

**7-MAVZU: IJTIMOIIY SOHADA DAVLAT SIYOSATINING
TAKOMILLASHIB BORISHI VA AHOLI FAROVONLIGINI
OSHIRISH TADBIRLARI.**

Reja:

- 1. Faol ijtimoiy siyosat – aholini kuchli himoya qilish omili.**
- 2. Sog‘liqni saqlash tizimidagi islohotlar.**
- 3. O‘zbekistonda ekologik siyosat.**
- 4. O‘zbekistonda diniy bag‘rikenglik va millatlararo totuvlikning ta‘minlanishi.**

Tayanch tushunchalar: *O‘tish davri, Ijtimoiy islohotlar, Kuchli ijtimoiy himoya, Ekoharakat, Millatlararo totuvlik, “Sog‘lom avlod uchun”, Yillarning nomlanishi, Kambag‘allikka qarshi kurash, “Yoshlar davtari”, “Ayollar daftari”, Diniy ekstremizm, Diniy bag‘rikenglik.*

1.Faol ijtimoiy siyosat – aholini kuchli himoya qilish omili. O‘tgan asrning 80-yillari oxiriga kelib, O‘zbekistonning davlat byudjeti defitsiti hamda inflyatsiya darajasining ortib borishi, xalq iste‘moli tovarlarining yetishmasligi, ishlab chiqarish va mehnat samaradorligining pasayib ketishi kabi bir qator salbiy tendensiyalar mamlakatda xalq ijtimoiy ahvolidan nochor axvolga tushib qolishiga olib kelgan edi. Statistik ma‘lumotlarga ko‘ra, 1989-1990-yillarda mamlakat aholisining 45 foizi daromadlari yashash minimumidan past darajada bo‘lgan. Uy-joy, sog‘liqni saqlash muassasalari, maktablar, bolalar bog‘chalari, madaniyat obyektlari yetishmas edi.

Mana shunday og‘ir ijtimoiy inqiroz sharoitida O‘zbekiston Respublikasi o‘z mustaqilligini qo‘lga kiritdi. Endi O‘zbekistonning yangilanish va taraqqiyot yo‘liga asos qilib olingan yetakchi tamoyillardan biri **kuchli ijtimoiy siyosatni** amalga oshirish qilib belgilandi.

Tub o‘zgarishlarning boshlang‘ich bosqichi 1991-1995-yillarda asosiy e‘tibor oziq-ovqat maxsulotlari va nooziq-ovqat mollari iste‘mol qilish keskin kamayishi, ommaviy ishsizlik paydo bo‘lishining oldini olish, aholi turmush darajasining keskin tushib ketishiga yo‘l qo‘ymaslik, ijtimoiy sohalar, sog‘liqni saqlash, ta‘lim, fan va madaniyat tarmoqlari doimiy ishlashini ta‘minlashga qaratildi.

Islohotlarning bu bosqichida O‘zbekiston ijtimoiy himoya siyosatining asosiy vazifasi imkon qadar yalpi ishsizlikka yo‘l qo‘ymaslik hamda narxlarning erkinlashtirilishi natijasida aholi daromadlaridagi “yo‘qotishlari”ni kamaytirish bo‘ldi.

Bu davr ichida O‘zbekiston Respublikasi aholisining ijtimoiy ta‘minoti hamda himoyasining huquqiy asoslari yaratildi. “O‘zbekiston Respublikasida yoshlarga oid davlat siyosatining asoslari to‘g‘risida” (20.11.1991), “Aholini ish bilan ta‘minlash to‘g‘risida” (13.01.1992), “Mehnatni muhofaza qilish to‘g‘risida” (06.05.1993), “Davlat uy-joy fondini xususiylashtirish to‘g‘risida” (07.05.1993), “Fuqarolarning davlat pensiya ta‘minoti to‘g‘risida” (03.09.1993) kabi bir qator ijtimoiy muhim ahamiyatga ega qonunlar qabul qilindi.

Aholining ijtimoiy himoyasi va moddiy-maishiy turmush tarzini yaxshilash borasida I.A.Karimov tomonidan ishlab chiqilgan taraqqiyotning beshta tamoilidan biri **“O‘tish davrida aholini kuchli ijtimoiy himoya qilish”** deb belgilangan edi. Yillarning nomlanishi (“Qariyalarni qadrlash yili” (2001), “Obod mahalla yili” (2002), “Mehr-muruvvat yili” (2004), “Ijtimoiy himoya yili” (2007), “Yoshlar yili” (2008), “Qishloq taraqqiyoti va farovonligi yili” (2009), “Obod turmush yili” (2013), “Keksalarni e‘zozlash yili” (2015) va qabul qilingan Davlat dasturlarida ham ushbu masalaga davlat ahamiyatiga molik masala sifatida e‘tibor berilganligini ko‘rishimiz mumkin.

1991-2000-yillarda qishloq aholisining tabiiy gaz bilan ta‘minlanishi darajasi 17 foizdan 78 foizgacha, ichimlik suvi bilan ta‘minlanishi esa 52 foizdan 77 foizgacha o‘tdi. Aholi uchun 70 million m² turar joy binolari qurilib, foydalanishga topshirildi.

O‘tgan davr mobaynida ma‘lum yutuqlarga erishilgan bo‘lsada, 2016-yildan ishga tushgan Bosh vazir virtual qabulxonasi va 2017-yildan faoliyat yurita boshlagan Prezident Xalq qabulxonalariga kelib tushgan murojaatlar aholini ish bilan ta‘minlash, ijtimoiy himoya, sog‘liqni saqlash, pensiya ta‘minoti, kam ta‘minlangan oilalar bilan ishlash, uy-joy va kommunal xizmatlar borasida yechimini kutayotgan muammolar yig‘ilib qolganligini ko‘rsatdi.

Ma‘lumki, 2017-yildan boshlab davlat hokimiyati va boshqaruv idoralari xodimlari uchun **“Xalq davlat idoralariga emas, balki davlat idoralari xalqimizga xizmat qilishi kerak”** degan g‘oya ular faoliyatining bosh mezoniga aylandi. Davlat xodimlari, avvalo, birinchi rahbarlar faqat kabinetda o‘tirmasdan, joylarga borib, aholini bezovta qilayotgan eng dolzarb muammolarning amaliy yechimi bilan shug‘ullana boshladi.

Xalqimizning talab va istaklarini inobatga olib, 2017-yildan boshlab mamlakatimizda imtiyozli ipoteka kreditlari asosida **arzon uy-joylar qurish** loyihasi amalga oshirila boshlandi. 2017-yildan yurtimizda keyingi 25 yil davomida birinchi marta aholi uchun arzon, barcha qulayliklarga ega bo‘lgan ko‘pqavatli uy-joylar qurishni boshlandi. 2017-yilning o‘zida 800 ming kvadrat metrdan ziyod ana shunday uy-joylar qurib foydalanishga topshirildi. Birgina Toshkent shahrining o‘zida 2019-yilda 420 ming kvadrat metr ko‘pqavatli uy-joy fondi foydalanishga topshirildi. Bu o‘tgan yilga nisbatan qariyb 3 barobar ko‘pdir.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyevning 2021-yil 16-avgustda “Yangi O‘zbekiston” gazetasi muxbiri savollariga bergan intervyusida qayd qilinishicha, so‘nggi to‘rt yilda mamlakatimizda avvalgi yillarga nisbatan 4-5 barobar ko‘p uy-joylar barpo etilgan bo‘lib, 2021-yilning o‘zida 54 ming oilani yangi uy-joylar bilan ta‘minlash bo‘yicha keng ko‘lamli ishlar olib borilmoqda.

“Obod qishloq” (2018-yil 29-mart (PF-5386) va **“Obod mahalla”** (2018-yil 27-iyun (PF-5467) Davlat dasturlari xalqimiz tomonidan katta mamnuniyat bilan kutib olindi. 2018-yilda 416 ta qishloq yangicha qiyofaga ega bo‘ldi. Ushbu dasturlar doirasida 2019-yilda 479 ta qishloq va ovulda, shaharlardagi 116 ta mahallada keng ko‘lamli qurilish va obodonlashtirish ishlari bajarilgan bolsa, 2021-yilda jami 7 ming 794 ta qishloq va mahallalarda umumiy qiymati 20,8 trillion so‘mlik qurilish, ta‘mirlash va obodonlashtirish ishlari amalga

oshirilmoqda (Qarang: O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyevning "Yangi O'zbekiston" gazetasi muxbiri savollariga bergan javobi. 2021-yil 17-avgust soni). Umuman, so'nggi 4 yil davomida qishloq joylarda 17 ming 100 ta, shaharlarda 17 ming 600 ta, jami 34 ming 700 ta yoki 2016-yilga nisbatan salkam 3 barobar ko'p arzon va shinam uylar qurildi.

Prezidentimiz ta'kidlab o'tganlaridek har qanday mamlakatda bo'lgani kabi bizda ham kam ta'minlangan aholi qatlamlari mavjud. Turli hisob-kitoblarga ko'ra, 2019-2020-yillarda ular taxminan 12-15 % ni tashkil etadi. Bu aholimizning 4-5 millionlik vakillari haqida bormoqda.

2020-yildan ijtimoiy hayot va vaqtli matbuotda kambag'allik tushunchasi muomalaga kiritilib, ushbu muammoning mavjudligi hukumatimiz tomonidan tan olindi. Kambag'allikni kamaytirish borasida manzilli chora-tadbirlar ishlab chiqila boshlandi. Jumladan aholida tadbirkorlik ruhini uyg'otish, insonning ichki kuch-quvvati va salohiyatini to'liq ro'yobga chiqarish, yangi ish o'rinlari yaratish bo'yicha kompleks iqtisodiy va ijtimoiy siyosatni amalga oshirish boshlandi.

2018-yildan pensiya va nafaqalarni tayinlash va to'lash tartibini qayta ko'rib chiqish, pensiya tizimini tubdan isloh qilish boshlandi. 2019-yil 1-yanvardan boshlab, ishlaydigan barcha pensionerlarga pensiyalar to'liq miqdorda to'лана boshlandi.

Ayni vaqtda nogironligi bo'lgan bolalar va ularning oila a'zolarini, boquvchisini yo'qotganlarni o'n olti yoshgacha ijtimoiy muhofaza qilish masalasi doimo e'tibor markazida turdi. Umrini nogiron farzandiga qarash, uni parvarish qilishga bag'ishlagan onalar uchun alohida ijtimoiy nafaqa turi joriy etildi.

2018-yilda og'ir turmush sharoitida yashab, ish bilan ta'minlanmagan xotin-qizlar 13 ming nafardan ziyodni tashkil etgan. 2019-yilda turmush sharoiti og'ir bo'lgan 1 ming 600 nafar xotin-qizlarni imtiyozli kreditlar asosida arzon uy-joylar bilan ta'minlandi.

Uzoq vaqt fuqarolikka ega bo'lmay kelgan insonlar bugungi kunda o'zlarini to'laqonli O'zbekiston fuqarolari deb his etmoqda. O'tgan yigirma besh yilda 482 nafar shaxsga fuqarolik berilgan bo'lsa, 2020-yilda 50 mingdan ziyod kishi shu huquqqa ega bo'ldi. Bu esa BMTning fuqaroligi bo'lmagan insonlar sonini kamaytirishga qaratilgan chaqirig'iga munosib javobdir.

2018-2019-yillarda Toshkent shahri va Toshkent viloyatida ko'chmas mulk sotib olish bilan bog'liq cheklovlar bekor qilingani tufayli 40 mingdan ortiq fuqaro poytaxt mintaqasida sotib olgan uy-joylarini o'z nomiga rasmiylashtirish imkoniga ega bo'ldi.

Xulosa qilib aytganda, tanlangan kuchli ijtimoiy siyosat tufayli islohotlar arafasida eng noqulay boshlang'ich shart-sharotlarga, ijtimoiy ziddiyatlarga ega bo'lgan O'zbekiston ijtimoiy mojarolarni chetlab o'tishga muvaffaq bo'ldi. Oldindan ko'rilgan oqilona ijtimoiy chora-tadbirlar mamlakatimizda ijtimoiy-siyosiy barqarorlikni ta'minladi.

2.Sog'liqni saqlash tizimidagi islohotlar. O'zbekiston mustaqillikni qo'lga kiritishi bilan mamlakat sog'liqni saqlash infratuzilmasini rivojlangan davlatlar darajasiga ko'tarish, aholi sog'lig'ini himoya qilish tizimidagi kamchilik va nuqsonlarni bartaraf etish vazifasi yuzaga keldi. Chunki, aholi salomatligi

mamlakatning barqaror iqtisodiy taraqqiyoti va sogʻlom ishchi kuchi manbaidir. Qisqacha aytganda sogʻlom millat davlatga iqtisodiy foyda, nosogʻlom millat mamlakatga iqtisodiy zarar (byudjetdan ortiqcha xarajat) demakdir.

1996-yilning 29-avgustidan “Fuqarolar sogʻligʻini saqlash toʻgʻrisida”gi Qonun kuchga kirdi, unda davlat siyosatining sogʻliqni saqlash tizimiga yangicha yondashuvi ifodalandi.

Bozor iqtisodiyotiga oʻtish sharoitida tibbiyot muassasalarini xususiyashtirish tadbirlari amalga oshirildi. 2001-yilda Sogʻliqni saqlash vazirligi tomonidan faoliyat yuritish uchun litsenziya (ruxsatnoma) olgan nodavlat muassasalar va firmalar soni 1700 taga, shaxsiy tibbiy xizmat koʻrsatuvchi subektlar soni 4000 taga yetdi.

Yillarning nomlanib maxsus Davlat dasturlari ishlab chiqilishida ham ushbu sohaga alohida eʼtibor qaratildi (“Sogʻlom avlod yili” (2000), “Ona va bola yili” (2001), “Sihat-salomatlik yili” (2005), “Homiylar va shifokorlar yili” (2007), “Sogʻlom bola yili” (2014), “Sogʻlom ona va bola yili” (2016).

Sohada amalga oshirilgan islohotlar natijasida Oʻzbekistonda mustaqillik yillarida umr koʻrish davomiyligi 1990-yildagi 67,2 yoshdan 2012-yilda 72,9 yoshga oʻsdi. Ushbu koʻrsatkich erkaklarda 70,7 yosh, ayollarda 75,2 yoshni tashkil etib, MDH davlatlarining koʻrsatkichlariga qaraganda ancha yuqoridir.

Davlat ijtimoiy-iqtisodiy holatining muhim indikatorlaridan biri, bu ona va bola salomatligi koʻrsatkichidir. Oʻzbekistonda ona va bola sogʻligʻi muhofazasi boʻyicha xalqaro standartlarni hayotga tatbiq etishga alohida eʼtibor qaratilmoqda. Ona va bolaning reproduktiv salomatligi boʻyicha olib borilayotgan ishlar XSXT hamda BMTning UNISEF va UNFPA agentliklari tomonidan yuqori baholangan. Xalqaro “Save children” (Buyuk Britaniya) tashkilotining maʼlumotlariga qaraganda, ayollar uchun yaratilgan shart-sharoitlar borasida Oʻzbekiston jahondagi 125 ta davlat oʻrtasida 19-oʻrinni, onalikni himoya qilish boʻyicha esa 27-oʻrinni egallaydi.

Davlatimizda amalga oshirilayotgan profilaktik va epidemiyalarga qarshi faoliyat natijasida koʻp kasalliklarning koʻrsatkichlari pasaydi, ayrimlari butunlay barham topdi.

“Sogʻlom ona sogʻlom bola” davlat dasturida 4enniʼnalishga alohida eʼtibor qaratilgan. Ushbu dastur XSST, YUNISEF hamda “Oʻzbekistonda ona va bola sogʻligʻini himoya qilish milliy modeli: “Sogʻlom ona sogʻlom bola” xalqaro Toshkent simpoziumining obroʻli ishtirokchilari tomonidan yuqori baholangan. 2010-yilda mamlakatimizda mutlaq sogʻlom bolalar soni koʻrsatkichi 62,6 foizga yetdi.

Soʻnggi yillarda Oʻzbekistonda tibbiyot va sogʻliqni saqlash sohasida amalga oshirilgan ishlar Oʻzbekiston Respublikasining Prezidenti SH.Mirziyoyevning 2019-yil 9-noyabrdagi Sogʻliqni saqlash xodimlari kuniga bagʻishlangan bayram tabrigida batafsil koʻrsatib oʻtildi. Unda keltirilishicha, bugungi kungacha sohani isloh qilish boʻyicha respublikamizda 170 dan ziyod huquqiy hujjatlar qabul qilingan. 2019-2025-yillarda Sogʻliqni saqlash tizimini rivojlantirish konsepsiyasi va tegishli dasturi qabul qilindi. Jismoniy shaxslar eng koʻp murojaat qiladigan shoshilinch tez yordam yoʻnalishida markazlashgan yaxlit tizim yaratildi. Tez

yordam brigadalari soni 818 tadan 1666 taga yetkazildi. 1500 dan ortiq “Tez tibbiy yordam” mashinalari xarid qilindi. Joylarda allergologiya, onkologiya, nefrologiya va qator yo‘nalishlarda ixtisoslashgan markazlar soni 16 taga yetkazildi. Xududlarda 310 ta ixtisoslashgan bo‘limlar, respublika ixtisoslashtirilgan ilmiy-amaliy tibbiyot markazlarining 14 ta filiali ochildi. Tarmoqda xususiy sektor ulushi oshirilib, bu yo‘nalishdagi shifoxnalar soni 5300 tadan oshdi. Rivojlangan xorijiy davlatlar bilan hamkorlikda 100 dan ortiq zamonaviy xususiy klinikalar ish boshladi. Ayni paytda mamlakatimizda 7 ta oliy tibbiy ta‘lim dargohi, ularning 4 ta filiali, shuningdek, xorijiy nufuzli tibbiy-ilmiy maussasalar hamkorligida 22 ta xalqaro fakultetlar ochildi.

Sohaga davlat byudjetidan 2017-yilda 7,1 trln, 2019-yilda esa 12,1 trln. So‘m mablag‘ ajratildi. Bu o‘tgan yillarga qaraganda 1,6 barobar ko‘p demakdir. So‘nggi yillarda 1300 dan ortiq davolash muassasalarida qurilish-ta‘mirlash ishlari olib borilib, 2019-yilda 100 mln. Dollarlik zamonaviy asbob-uskunalar bilan jihozlandi. Mamlakatimizda 3 mingdan ortiq tibbiyot muassasasi bo‘lib, ularning faoliyatiga zamonaviy texnologiyalar joriy etilmoqda. 423 ta birlamchi tibbiyot muassasasi “Elektron poliklinika” axborot tizimiga ulangan.

2021-yil 18-may kuni SH.Mirziyoyev raisligida sog‘liqni saqlash sohasidagi islohotlar samaradorligini oshirish chora-tadbirlari muhokamasi yuzasidan videoselektor yig‘ilishi o‘tkazildi. Qator amaliy ishlarga qaramasdan sohada yechimini kutayotgan muammolar hali ham mavjud bo‘lib, Prezidentimizning ta‘kidlashicha, joylarda o‘tkazilgan so‘rovlarda bor-yo‘g‘i 13 foiz aholi tibbiyotdagi ijobiy o‘zgarishlarni sezayotganini aytgan.

3.O‘zbekistonda ekologik siyosat. Sobiq Ittifoq davrida tabiat ustidan hukmronlik qilishdek uzoq davom etgan nomaqbul siyosat natijasida ko‘plab, Hamdo‘stlik mamlakatlari singari, O‘zbekistonda ham **og‘ir ekologik vaziyat** yuzaga keldi. Mustaqillikning dastlabki yillaridayoq mamlakatimizda tabiat obyektlari muhofazasini kuchaytirish orqali ekologik muammolarning oldini olish va bartaraf qilishga alohida e‘tibor berildi.

Respublikada bugungi kunda tabiiy muhitni muhofaza qilish va ekologik muammolarni hal etish maqsadida olib borilayotgan siyosatning huquqiy asoslari to‘la shakllantirilgan. Konstitutsiyamizning 50-moddasida “Fuqarolar atrof tabiiy muhitga ehtiyotkorona munosabatda bo‘lishga majburdirlar”, deb ko‘rsatilgan. Shuningdek, asosiy qonunning 55-moddasida “Yer, yer osti boyliklari, suv, o‘simlik va hayvonot dunyosi hamda boshqa tabiiy zahiralar umummilliy boylikdir, ulardan oqilona foydalanish zarur va ular davlat muhofazasidadir”, deb ko‘rsatilgan.

Mustaqillik yillarida O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi talablari asosida qabul qilingan 40 ga yaqin qonun va mingga yaqin qonunosti hujjatlari atrof muhitni muhofaza qilish, tabiiy resurslardan oqilona foydalanish, ekologik muammolarni hal qilish kabi muhim vazifalarni bajarishga xizmat qilmoqda.

O‘zbekiston Respublikasida ekologik muammolarni bartaraf qilish maqsadida olib borilgan ishlarning eng asosiylaridan biri 2008-yil 2-avgustda mamlakatimiz ekolog olimlari, shu yo‘nalishda ish olib borayotgan nodavlat notijorat tashkilotlari va faol jamoatchilik ishtirokida tuzilgan **O‘zbekiston Ekologik harakatining**

tashkil etilishi bo'ldi.

2017-yil 21-aprelda **O'zbekiston Respublikasi Ekologiya va atrof-muhitni muhofaza qilish davlat qo'mitasi** (PQ-2915) tashkil etildi. **2019-yil 8-yanvarda O'zbekiston ekologik partiyasi** tashkil topdi va 2019-yil 22-dekabrda bo'lib o'tgan parlament saylovlarida ilk bor mustaqil siyosiy partiya sifatida ishtirok etdi.

Hozirgi vaqtda Orol fojiasi tufayli 5,5 million gektardan ortiq maydonda Orolqum sahrosi paydo bo'ldi. Har yili 100 million tonna qum va tuz havoga ko'tarilmoqda. Bu esa Orol halokati global muammo ekanini yana bir bor isbotlamoqda.

O'zbekiston tashabbusi bilan 2018-yilda BMTning Orolbo'yi mintaqasi uchun Inson xavfsizligi bo'yicha ko'p tomonlama sheriklik asosida "Trast fondi"ning tuzilishi, o'zbek diplomatiyasining katta yutug'i bo'ldi.

Hozirda Orol dengizining suvsiz qolgan hududida yashil o'rmonlar barpo etishga alohida e'tibor berilmoqda. Agar mustaqillik yillarida O'zbekiston bo'yicha 1 million 220 ming gektarga yaqin o'rmonzor yaratilgan bo'lsa, shundan 400 ming gektardan ortig'i aynan Orolbo'yi hududida barpo etilgan.

Bu masalada qabul qilinayotgan maxsus dasturga ko'ra, Orol dengizining suvsiz hududida 2019-yilda yana 500 ming gektar o'rmonzor barpo etildi.

2019-yil 30-oktabrda atrof muhitni muhofaza qilish sohasida davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlarini belgilash, tabiatni muhofaza qilish sohasidagi qonun hujjatlari buzilishlari profilaktikasi, ularni aniqlash va oldini olishning samarali mexanizmlarini joriy etish, respublika aholi punktlarining sanitariya va ekologik holati uchun davlat organlari, xo'jalik yurituvchi subyektlar rahbarlari va fuqarolarning shaxsiy javobgarligini kuchaytirish, shuningdek, 2030-yilgacha bo'lgan davrda barqaror rivojlanish sohasidagi Milliy maqsad va vazifalarga erishishni ta'minlash maqsadida Prezident Farmoni (PF-5863) bilan **O'zbekiston Respublikasining Atrof muhitni muhofaza qilish konsepsiyasi** qabul qilindi.

Orolni qutqarish muammosi doim mamlakatimiz Prezidentlarining diqqat markazida bo'lib keldi. Jumladan 2020-yil 23-sentabr kuni Prezidentimiz SH.Mirziyoyev BMT Bosh Assambleyasining 75 yillik videokonferensiyasida nutq so'zlab, dunyo jamoatchiligi diqqat-e'tiborini yana bir bor ushbu muammoga qaratdi.

Prezidentimiz o'z ma'ruzasida Orolbo'yi mintaqasini ekologik innovatsiya va texnologiyalar hududi, deb e'lon qilish haqida BMT Bosh Assambleyasining maxsus rezolyusiyasini qabul qilishni taklif etdi. Shuningdek, ushbu muhim hujjat tasdiqlangan sanani esa Xalqaro ekologik tizimlarni himoya qilish va tiklash kuni sifatida nishonlash maqsadga muvofiq ekanligi ta'kidlab o'tdi. Shuni mamnuniyat bilan ta'kidlash lozimki, Prezidentimizning ushbu muhim tashabbusi 2021-yil 18-may kuni BMT Bosh Assambleyasi tomonidan bir ovozdan ma'qullandi.

4.O'zbekistonda diniy bag'rikenglik va millatlararo totuvlikning ta'minlanishi. Respublikamizda ijtimoiy-siyosiy barqarorlikni ta'minlashda millatlararo omillarning ahamiyati katta.

Qadimdan mamlakatimizda turli madaniyat va sivilizatsiyalar vakillari – turli xalqlar, etnik guruhlar aralashib, do'stlik va hamjihatlikda yashab kelgan. Chor

Rossiyasi, soʻngra esa sobiq Ittifoqning migratsiya siyosati aholining polietnik tarkibi yanada xilma-xil boʻlishiga olib keldi.

1989-yilda Madaniyat vazirligi qoshida Respublika millatlararo madaniyat markazi tuzildi. Mustaqillik yillarida yaratilgan imkoniyatlar tufayli bu jarayon tez rivoj topdi. Milliy-madaniy markazlar faoliyatini muvofiqlashtirish maqsadida 1992-yil yanvarda Respublika baynalmilal madaniy markazi tashkil qilindi. Mamlakatimizda 1992-yili oʻn ikkita milliy-madaniy markaz faoliyat olib borgan boʻlsa, 2002-yilga kelib, viloyatlar bilan hisoblaganda, ularning soni 138 tani tashkil etdi.

1992-yil 7-martda Prezident Farmoni bilan Oʻzbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzurida **Din ishlari boʻyicha qoʻmita** tashkil etildi. Bu bilan mamlakatimiz ahlining diniy eʼtiqodi erkinligiga kafolat berildi. Diniy-axloqiy mavzuda koʻplab kitoblar chop etildi, bu xayrli ish davom etmoqda. Respublikamiz rahbariyati kishilar maʼnaviy kamolotida islom dinining katta ahamiyat kasb etayotganini inobatga olib, diniy tashkilotlarning erkin faoliyat koʻrsatishi uchun shart-sharoit yaratib berdi.

Millatlararo totuvlikni taʼminlovchi huquqiy zaminlar yaralildi. Oʻzbekiston Respublikasining Konstitutsiyasida “Oʻzbekiston xalqini millatidan qatʼiy nazar, Oʻzbekiston Respublikasining fuqarolari tashkil etadi”, “Oʻzbekiston Respublikasida barcha fuqarolar bir xil huquq va erkinliklarga ega boʻlib, jinsi, irqi, millati, tili, dini, ijtimoiy kelib chiqishi, eʼtiqodi, shaxsi va ijtimoiy mavqeyidan qatʼiy nazar, qonun otdida tengdirlar”, deb belgilab qoyilgan.

2017-yil 19-mayda “Millatlararo munosabatlar va xorijiy mamlakatlar bilan doʻstlik aloqalarini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari toʻgʻrisida” (PF-5046), 2019-yil 15-noyabrda esa “Millatlararo munosabatlar sohasida Oʻzbekiston Respublikasi davlat siyosati konsepsiyasini tasdiqlash toʻgʻrisida”gi Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni (PF-5876) qabul qilindi.

Barcha millat va elat vakillari Oʻzbekistonni oʻzining umumiy uyi, Vatani deb bilib, uning ravnaqi yoʻlida sidqidildan xizmat qilmoqda. Bu Oʻzbekistonda yuritilayotgan oqilona milliy siyosatning mevasidir.

Mavzuning asosiy tushunchalari:

“AYOLLAR DAFTARI” – ijtimoiy, huquqiy, psixologik qoʻllab-quvvatlashga, bilim va kasb oʻrganishga ehtiyoji va ishtiyoqi bor boʻlgan ishsiz xotin-qizlardan shakllantiriladigan roʻyxat. Ushbu tizimni joriy etish masalasi Oʻzbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev raisligidagi 2020-yil 20-avgust kuni oʻtkazilgan videoselektor yigʻilishida koʻrib chiqildi. Yigʻilishda ishsiz xotin-qizlar bandligini taʼminlash masalasiga alohida ahamiyat qaratilib, Bosh vazir oʻrinbosariga xotin-qizlarni talab yuqori boʻlgan kasblar va tadbirkorlikka oʻqitish, shu asosda biznesini yoʻlga qoʻyishda moliyaviy qoʻllab-quvvatlash tartibini joriy etish vazifasi yuklatildi. Bu ishlarni tizimli amalga oshirish maqsadida, mamlakatimizda joriy etilgan “temir daftar”lar singari, ishsiz va boquvchisiz xotin-qizlar boʻyicha alohida “Ayollar daftari” roʻyxatlari shakllantirildi.

BANDLIK – fuqarolarning ijtimoiy foydali faoliyati. Aholining mehnat faoliyatida, shu jumladan o‘qish, harbiy xizmatda bo‘lish, uy xo‘jaligini yuritish, yosh balalar va keksalarga qarashda qatnashishi. Bandlik odatda faoliyatda bo‘luvchiga ish haqi keltiradi.

DINIY BAG‘RIKENGLIK – bizning dunyomizdagi turli boy madaniyatlarni, o‘zini ifodalashning va insonning alohidaligini namoyon qilishning xilma-xil usullarini hurmat qilish va to‘g‘ri tushunishni anglatadi. Uni bilim, samimiyat, ochiq muloqot hamda hurfiy, vijdon va e‘tiqod vujudga keltiradi.

DINIY EKSTREMIZM (lotincha extremus – o‘ta, keskin) – siyosatda va mafkurada ashaddiy, favqulodda harakat va qarashlarga asoslanib faoliyat yuritish. Ekstremizmning siyosiy va diniy ko‘rinishlari farqlanadi. Siyosiy ekstremizm namoyandalari o‘zlarining g‘arazli maqsadiga erishish uchun kuch ishlatish usullaridan foydalanib, mavjud siyosiy tuzumning barqaror faoliyat yuritishini buzish va yo‘qotishga harakat qilib, har qanday murosa va kelishuvlarni rad qiladilar. Millatchilik va separatizm siyosiy ekstremizmning ko‘rinishlaridan hisoblanadi. Diniy ekstremizm, avvalo, boshqa din va konfessiyalarga, ularning vakillariga nisbatan toqatsiz bo‘ladi. Diniy tashkilotlardan dunyoviy davlatga qarshi kurashda foydalanadi.

IJTIMOIIY HUQUQLAR – insonga davlat va jamiyatdan muayyan moddiy yordam olishga imkon beruvchi va shaxsning ijtimoiy ehtiyojlarini qondirishga yordam beruvchi huquqlar (ijtimoiy ta‘minot, ijtimoiy yordam olish, uy-joy olish, malakali tibbiy xizmatdan foydalanish, bilim olish, ilmiy-texnikaviy faoliyat erkinligi). Inson va fuqarolarning ijtimoiy huquqlari O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 39-42 moddalarida belgilab berilgan.

IJTIMOIIY SOHA – uzviy bog‘liq va kishilarning turmush tarzi va darajasi, ularning farovonligi, ehtiyojlarini belgilovchi tarmoqlar, korxonalar, tashkilotlar majmui, maxsulot ishlab chiqarmaydigan sohalar. Ijtimoiy sohaga avvalo xizmat ko‘rsatish, ta‘lim, madaniyat, sog‘liqni saqlash, ijtimoiy ta‘minot, jismoniy tarbiya, umumovqatlanish, kommunal xizmat, yo‘lovchi transporti, aloqa sohalari kiradi.

KAMBAG‘ALLIK – hayotiy, tirikchilikka zarur narsalarning yetishmaslik xolati. Har qanday mamlakatda bo‘lgani kabi O‘zbekistonda ham kam ta‘minlangan aholi qatlamlari mavjudligi 2020-yil yanvardagi Prezident Murojaatnomasida ilk bor e‘tirof etilib, shu yil 26-martda Iqtisodiy taraqqiyot va kambag‘allikni qisqartirish vazirligi tashkil etildi.

Kambag‘allikni aholiga pul tarqatib emas, balki aholida tadbirkorlik ruhini uyg‘otish, insonning ichki kuch-quvvati va salohiyatini to‘liq ro‘yobga chiqarish, yangi ish o‘rinlari yaratish bo‘yicha kompleks iqtisodiy va ijtimoiy siyosatni amalga oshirish orqali bartaraf etish mumkin.

KONFESSIYA – lot. Cōnfessio – dinlar va uning shaxobchalari, tarmoqlari, mazhab, oqim va yo‘nalishlarini ifodalovchi umumiy tushuncha. Bugungi kunda O‘zbekistonda 16 ta diniy konfessiya faoliyat yuritmoqda.

“TEMIR DAFTAR” – karantin sharoitida ishsiz, daromadsiz qolgan ehtiyojmand, yordamga muxtoj oilalarning mahallada, tegishli sektorlar tomonidan shakllantiriladigan shaffof royhati. Unga ishga yoki yordamga muhtoj oilalarning barchasi kiritildi.

“Temir daftar”ni yuritishda ehtiyojmand oilalarning 7 toifasi kiritiladi. Bular kam ta’minlangan, nogironligi bo’lgan, ijtimoiy himoyaga muhtoj oilalar, yakka-yolg’iz keksalar, doimiy ishsiz fuqarolar, karantin tufayli ishsiz qolgan fuqarolar, og’ir epidemiologik hududlardan qaytarib kelingan fuqarolarning oilalari.

“Temir daftar” ro’yxati tayyor bo’lgach, tuman hokimligiga taqdim etiladi. Shundan so’ng sektor rahbari, tuman xalq deputatlari kengashi vakili va mahalla oqsoqoli birgalikda joylarga chiqib, oilalar holatini o’rganib chiqadi. Umumiy xulosa asosida shakllantirilgan ro’yxat tuman xalq deputatlari kengashi muhokamasiga qo’yiladi. Kengash tasdig’idan o’tgan oilalar “Temir daftar”ga kiritiladi.

Ushbu tizim orqali 2020-2021-yillarda yuz minglab fuqarolarning bandligi ta’minlandi, qariyb 5 millionta oiladagi muammolar hal qilindi.

TOLERANTLIK (lotincha “tolerantia” – chidam) – o’zgalarning turmush tarzi, xulq-atvori, odatlari, his-tuyg’ulari, fikr-mulohazalari, g’oyalari va e’tiqodlariga nisbatan chidamlilik va bag’rikenglik.

URBANIZATSIYA (lotincha urbanus shaharga oid) – shaharlashish. Aholi va sanoatning yirik shaharlarda to’planish jarayonida mamlakat umumiy aholisi hisobida shahar aholisi salmog’ining ortib borishi. Urbanizatsiya jarayoni industrial (sanoatlashgan) jamiyat uchun xos xususiyat hisoblanadi.

Bugungi kunda O’zbekistonda urbanizatsiya darajasi 35,5 foizni tashkil etib, 2030-yilgacha bu ko’rsatkichni 60 foizga yetkazish rejalashtirilgan.

“YOSHLAR DAFTARI” – ijtimoiy, huquqiy, psixologik qo’llab-quvvatlashga, bilim va kasb o’rganishga ehtiyoji va ishtiyoqi bor bo’lgan yoshlar bilan tizimli va manzilli ishlash ro’yxati. Ushbu tizimni joriy etish masalasi O’zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev raisligida 2020-yil 20-avgust kuni o’tkazilgan videoselektor yig’ilishida ko’rib chiqildi. Yig’ilishda ishsiz yoshlar bandligini ta’minlash masalasiga alohida ahamiyat qaratilib, Bosh vazir o’rinbosariga yoshlarni talab yuqori bo’lgan kasblar va tadbirkorlikka o’qitish, shu asosda biznesini yo’lga qo’yishda moliyaviy qo’llab-quvvatlash tartibini joriy etish vazifasi yuklatildi. Bu ishlarni tizimli amalga oshirish maqsadida, mamlakatimizda joriy etilgan “temir daftar”lar singari, ishsiz yoshlar bo’yicha alohida “Yoshlar daftari” ro’yxatlari shakllantirildi.

“Yoshlar daftari” – har bir sektor hududi kesimida istiqomat qilayotgan, 18 yoshga to’lgan 30 yoshdan oshmagan ishsiz yoshlarning manzilli ro’yxati qayd etiladigan elektron dastur hisoblanadi. Uni sektor kotibi va Yoshlar ishlari agentligining tuman (shahar) bo’limi boshlig’i yuritadi. “Yoshlar daftari”ga yoshi, jinsi, kasbga layoqati bo’yicha: bitiruvchi yoshlar, hozirda ishsiz bo’lgan yoshlar, ishga muhtoj nogiron yoshlar, xorijdan qaytgan yoshlar, JIEM ozod etilgan yoshlar, harbiy xizmatdan qaytgan yoshlar kiritiladi. Sektor rahbari tomonidan ishchi guruhi bilan birgalikda mahallalar kesimida ishsiz yoshlar xatlovdan o’tkaziladi va “Yoshlar daftari”ga ro’yxatga olinadi. Bunda, ta’lim muassasalari o’z bitiruvchilarini, Mahalla va Yoshlar agentligi ishsiz yoshlarni, IIB xorijdan qaytgan va JIEM ozod etilgan yoshlarni aniqlashga ko’maklashadi. Xatlov natijasida sektorlar kesimida shakllantirilgan ro’yxatlar sektorlar kotibi va Yoshlar ishlari agentligi tomonidan maxsus dasturga (“Yoshlar daftari”ga) kiritiladi.

“Yoshlar daftari”ga yoshi, jinsi, kasbga layoqati bo‘yicha quyidagi mezonlar asosida kiritiladi:

- umumiy o‘rta ta’lim hamda oliy va o‘rta maxsus ta’lim muassasalari bitiruvchilari;

- rasman ish bilan band bo‘lmagan, ishsiz yoshlar;

- imkoniyati cheklangan, biroq mehnatga layoqatli ishsiz yoshlar;

- koronavirus pandemiyasi sababli qo‘llanilgan karantin choralari natijasida o‘zining ish o‘rni va daromad manbaini yo‘qotgan fuqarolar, jumladan chetdan qaytgan yosh mehnat muhojirlari;

- jazoni ijro etish muassasasidan ozod etilgan, ishsiz yoshlar;

- muddatli harbiy xizmatni o‘tab qaytgan, biroq ish bilan band bo‘lmagan yoshlar;

- oilaning o‘zgalar qaramog‘iga muhtoj keksalarga g‘amxo‘rlik qilayotgan yoshlar;

- oilaning haqiqatda ehtiyojmand, nochor va moddiy ko‘makka muhtojligi.

O‘TISH DAVRI – muayyan makon va zamonda jamiyat hayotining siyosiy, iqtisodiy, ijtimoiy, ma’naviy negizlarining tubdan o‘zgarishi va yangilanishini o‘z ichiga olgan hamda mamlakatni yangi negizlarda mustaqil demokratik taraqqiyot yo‘lida rivojlanishi uchun talab etiladigan orqaliq vaqt, davr. Mustaqil O‘zbekiston tarixida ushbu bosqich 1991-2000-yillarni o‘z ichiga oladi.